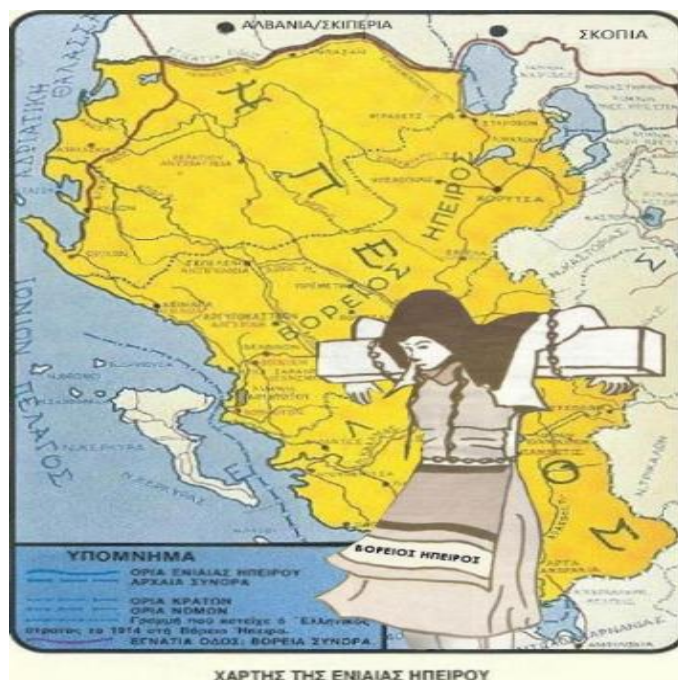

Ανοιχτή πληγή τα δικαιώματα της μειονότητας στην Αλβανία - Ιστορική αναδρομή στις σχέσεις Αθήνας και Τιράνων.

Του Δημήτρη Η. Χατζηδημητρίου

Τέτοιες ημέρες, ακριβώς πριν από 31 χρόνια, ο Κάρολος Παπούλιας γινόταν ο πρώτος υπουργός Εξωτερικών της Ελλάδας, ο οποίος επισκεπτόταν ποτέ κι ερχόταν σε φυσική επαφή με τους Έλληνες Βορειοηπειρώτες.

Επικεφαλής κυβερνητικού κλιμακίου, στο οποίο μετείχαν η υπουργός Πολιτισμού Μελίνα Μερκούρη, οι υπουργοί ΠΕΧΩΔΕ και Εμπορίου Ευάγγελος Κουλουμπής και Παναγιώτης Ρουμελιώτης, ο γ.γ του υπουργείου Υγείας Νίκος Φαρμάκης, διπλωματικοί, κυβερνητικοί αξιωματούχοι και τουλάχιστον 40 δημοσιογράφοι, ο Κάρολος Παπούλιας έγινε δεκτός με ιδιαίτερες τιμές στο αποκαλούμενο «Διεθνές Αεροδρόμιο Τιράνων», το πρωί της 17ης Νοεμβρίου 1987.

Λίγες εβδομάδες νωρίτερα, στις 28 Αυγούστου, το Υπουργικό Συμβούλιο, υπό την προεδρία του Ανδρέα Γ. Παπανδρέου, είχε εγκρίνει και υιοθετήσει ομοφώνως την εισήγηση Παπούλια, για την άρση της εμπολέμου καταστάσεως μεταξύ Ελλάδας κι Αλβανίας, η οποία ίσχυε από τον Νοέμβριο του 1940, διακηρύσσοντας πως «ο χαρακτήρας της Αλβανίας

ως εχθρικού κράτους έχει πάψει να υφίσταται». (Η Αλβανία είχε συμμετάσχει με δύναμη 15 ταγμάτων στο πλευρό των Ιταλών εισβολέων την 28η Οκτωβρίου, ενώ με διάταγμα του βασιλέα Ζώγου από το 1939, θεωρούσε «εχθρικές» χώρες όσες ήταν σε σύγκρουση με την Ιταλία).

Στην εισήγηση του, ο υπουργός Εξωτερικών αποσαφήνιζε ότι «... κυρίως η έλλειψη οποιασδήποτε επαφής με την Ελληνική μειονότητα στην Αλβανία...» ήταν στον πυρήνα της νέας πολιτικής προσέγγισης προς την Αλβανία, που πρότεινε.

Στην απόφαση μάλιστα, του Υπουργικού Συμβουλίου υπογραμμιζόταν: «Ο τερματισμός της προηγούμενης κατάστασης θα συμβάλει την περαιτέρω σύσφιξη των σχέσεων των δύο χωρών και την διεύρυνση της μεταξύ τους συνεργασίας. Ειδικότερα θα είναι προς όφελος της Ελληνικής μειονότητας, για την οποία το ενδιαφέρον της Ελληνικής Κυβέρνησης ήταν και θα παραμείνει αμέριστο και η οποία, καλλιεργώντας τις παραδόσεις και την εθνική της ταυτότητα, θα αποτελεί μια σταθερή γέφυρα φιλίας ανάμεσα στην ελληνικό και τον αλβανικό λαό».

Το χρονικό, η ιστορία των Ελληνο-αλβανικών σχέσεων, είναι άρρηκτα συνδεδεμένο με την τύχη των Ελλήνων στην Βόρειο Ήπειρο.

Αυτό το στοιχείο βάρυνε πάντα στους χειρισμούς και τις αποφάσεις της Αθήνας έναντι των Τιράνων από την πρώτη ημέρα που, όπως γράφει ο Θάνος Βερέμης, «η αλβανική ανεξαρτησία κερδήθηκε με το αίμα των

αντιπάλων-νικητών (σ.σ Ελλήνων, Σέρβων, Βουλγάρων κατά των Οθωμανών) και την υποστήριξη μεγάλων δυνάμεων που έμελλε σύντομα να βρεθούν αντιμέτωπες στον Α! Παγκόσμιο Πόλεμο».

Διπλωματικές σχέσεις

Είναι χαρακτηριστικό ότι μόλις δέκα χρόνια μετά το τέλος του Εμφυλίου, στον οποίον η ανάμιξη της Αλβανίας του Ενβέρ Χότζα είναι αναμφισβήτητη, διαδοχικές ελληνικές κυβερνήσεις επιδίωξαν να αποκαταστήσουν τις διπλωματικές σχέσεις με την γειτονική χώρα, επιζητώντας ακόμη και την μεσολάβηση χωρών του Συμφώνου της Βαρσοβίας, όπως της Ρουμανίας.

Η προσπάθεια συνεχίσθηκε και από την δικτατορική κυβέρνηση της Αθήνας, η οποία βολιδοσκοπήσε τα Τίρανα, στα τέλη του 1970, προκειμένου οι δύο χώρες να αποκαταστήσουν διπλωματικές σχέσεις, με βάση το υπάρχον Status Quo. Οι σχετικές επαφές έγιναν μέσω του Έλληνα μόνιμου αντιπροσώπου στον ΟΗΕ Δημητρίου Μπίτσιου, ο οποίος διαβίβασε την πρόταση της Αθήνας στον Αλβανό ομόλογό του Σαμί Μπαχόλι, στις 14 Δεκεμβρίου 1970.

Τον Απρίλιο του 1971 οι πρωθυπουργοί των δύο χωρών, ο δικτάτωρ Γεώργιος Παπαδόπουλος και ο Μεχμέτ Σέχου, αντάλλαξαν προφορικά μηνύματα (η Αλβανία δεν συναίνεσε να κοινολογηθούν εγγράφως), με τον δεύτερο να σημειώνει: **«Κατ' έμμεσον τρόπον η Ελληνική Κυβέρνησις ζητεί διαβεβαιώσεις δια τους πολίτας, οι οποίοι αποτελούν την ελληνικήν μειονότητα εν Αλβανία. Η Αλβανική Κυβέρνησις θεωρεί ότι η επιμονή αυτή δεν πρέπει να προδικάση την ουσίαν του προβλήματος. Η ουσία του προβλήματος, και η οποία έχει πράγματι σημασίαν και αξίαν είναι η στάσις της Λαϊκής Δημοκρατίας της Αλβανίας έναντι της ελληνικής μειονότητας. Επί του πεδίου τούτου δυνάμεθα να διαβεβαιώσωμε την Ελληνικήν Κυβέρνησιν ότι ακόμη και κατά την διάρκειαν των πλέον σκοτεινών ημερών το Εργατικό Κόμμα της Αλβανίας ουδέποτε επέτρεψε ώστε τα δικαιώματα της μειονότητας να μην παραμείνουν σεβαστά. Το αυτό θα ισχύη πάντοτε και δια το μέλλον».**

Στην προφορική απάντησή του ο Γ. Παπαδόπουλος, σημείωνε: **«Η Αλβανική Κυβέρνησις ορθώς εξετίμησε την εμμονήν της Ελληνικής Κυβερνήσεως δια την παροχήν διαβεβαιώσεων, αφορωσών την ελληνική**

**μειονότητα εν Αλβανία... Αποδίδει πραγματικήν σημασίαν εις την στα-
σιν της Λαϊκής Δημοκρατίας της Αλβανίας έναντι της ελληνικής μειο-
νότητας. Σημειοί την δήλωσιν της Κυβερνήσεως της Λαϊκής Δημο-
κρατίας της Αλβανίας συμφώνως προς την οποίαν...»** (επαναλαμβάνει
το τελευταίο απόσπασμα της δήλωσης Σέχου).

Στην βάση αυτών των προφορικών δηλώσεων, η Αθήνα και τα
Τίρανα ανακοινώνουν την 6η Μαΐου 1971 την αποκατάσταση των διπλω-
ματικών τους σχέσεων και την ανταλλαγή πρεσβευτών.

Το Αλβανικό κράτος αντιμετώπισε πάντα, και υπό οποιοδήποτε κα-
θεστώ, την Εθνική Ελληνική Μειονότητα (ΕΕΜ), με άκρα καχυποψία, κι
όχι σπάνια με απροκάλυπτη εχθρότητα, αντιλαμβανόμενο τους Έλληνες
Βορειοηπειρώτες ως το προγεφύρωμα της ελληνικής επέκτασης σε αλβα-
νικά εδάφη.

Για την εδραίωση αυτής της αντίληψης και την μετατροπή της σε
επίσημη πολιτική του Αλβανικού κράτους έναντι της ΕΕΜ, οι Αλβανοί
αξιωματούχοι επικαλούνταν τόσο την προώθηση του Ελληνικού Στρατού
και την απελευθέρωση της περιοχής από τους Οθωμανούς, την περίοδο
των Βαλκανικών Πολέμων και του Α! Π.Π, όσο και την υποβολή στη
Διάσκεψη Ειρήνης των Παρισίων, το 1946, των ελληνικών αξιώσεων επί
της Βορείου Ηπείρου, από τον πρωθυπουργό Κωνσταντίνο Τσαλδάρη, ως
εύλογη αναγνώριση του αγώνα και των θυσιών του Ελληνικού λαού στον
Β! Π.Π κατά του φασισμού-ναζισμού.

Η καχυποψία αυτή έφθασε κάποιες φορές σε ύψη παράνοιας, με
τον ίδιο τον Ενβέρ Χότζα να κάνει λόγο «για ελληνική κατοχή της Νότιας
Αλβανίας το 1940», σε ομιλία του στους Αγίους Σαράντα, στις 17-11-
1961.

Η ΕΕΜ χρησιμοποιήθηκε από τον Χότζα και ως πρόσχημα για να
επισημοποιήσει την διάρρηξη των σχέσεων του με την ΕΣΣΔ. Εκμεταλ-
λευόμενος μια συνάντηση του Σοβιετικού ηγέτη Νικήτα Χρουστσώφ, με
τον Σοφοκλή Βενιζέλο, το καλοκαίρι του 1960, και την συζήτηση τους η
οποία κατέληξε με τον πρώτο να διαβεβαιώνει τον δεύτερο ότι θα μετα-
φέρει «στους Αλβανούς συντρόφους», πως θα πρέπει να εξομαλύνουν
τις σχέσεις τους με την Ελλάδα και να παραχωρήσουν αυτονομία στους
Βορειοηπειρώτες, ο Αλβανός δικτάτορας οικοδόμησε μια ολόκληρη
θεωρία συνωμοσίας με πρωταγωνιστές τον «ρεβιζιονιστή συμμορίτη

Χρυσωτόφ, την Τιτοϊκή κλίκα και τους Έλληνες μοναρχοφασίστες», με στόχο τον διαμελισμό της Αλβανίας.

Το τίμημα και το κόστος αυτής της θεωρίας τα κατέβαλαν στο ακέραιο τα μέλη της ελληνικής μειονότητας και η Εκκλησία της Αλβανίας, ως «κατασκοπευτική και προπαγανδιστική βάση της βορειοηπειρωτικής μεγαλοϊδέας και φωλιά της αντίδρασης σε ολόκληρη την χώρα».

Ο αλβανικός εθνικισμός

Η Αλβανία, κράτος που προέκυψε μετά το τέλος των Βαλκανικών Πολέμων (Πρωτόκολλα Λονδίνου, Φλωρεντίας 1913) και την οριστική απόσυρση των Οθωμανών από τα ευρωπαϊκά εδάφη της καταρρέουσας αυτοκρατορίας τους, υπήρξε πεδίο ανάπτυξης έντονων προπαγανδιστικών κινήσεων από Ιταλία, Αυστροουγγαρία, Σερβία, Βουλγαρία, Ρουμανία, Ελλάδα.

Για την τελευταία, υπήρξε «ευχή και κατάρα» ότι, με δύο εξαιρέσεις, όλοι οι πρωτεργάτες του αλβανισμού και της αλβανικής εθνικής ιδέας ήταν ελληνικής παιδείας, ενώ τα ελληνικά ήταν η μόνη γραπτή γλώσσα σχεδόν στο σύνολο της γεωγραφικής περιοχής, η οποία αποτέλεσε το αλβανικό κράτος, και μάλιστα σε εποχές που «το μεγαλύτερο μέρος της τουρκοκρατούμενης Ελλάδος ήτο βυθισμένον εις την απόλυτον αγραμματείαν», όπως μαρτυρεί ο Κωνσταντίνος Κούμας.

Ο αλβανικός εθνικισμός, όπως αναδύθηκε το τελευταίο τέταρτο του 19ου αιώνα, υποκινούμενος πρωτίστως από την ιταλο-αυστριακή πολιτική, εκδηλώθηκε κυρίως ως αντίδραση στην ελληνικότητα και τον ελληνισμό, με την τελική επιλογή-μετά από θυελλώδεις συζητήσεις στο Μοναστήρι, τον Νοέμβριο του 1908- του λατινικού, αντί του ελληνικού αλφάβητου, για την αλβανική γραπτή γλώσσα, αλλά και την πραξικοπηματική ανακήρυξη του αυτοκεφάλου της Αλβανικής Ορθόδοξης Εκκλησίας, τον Σεπτέμβριο του 1922.

Η ελληνική γλώσσα και το Οικουμενικό Πατριαρχείο ήταν στην πρώτη γραμμή πυρός των Αλβανών εθνικιστών, ενώ κάποιες φορές δεν αποφεύχθηκαν και οι ιστορικές φαιδρότητες με την υποστήριξη της θεωρίας ότι οι Αλβανοί έλκουν την καταγωγή τους από τους Πελασγούς, η ελληνική είναι παρακλάδι της αλβανικής, τα ονόματα των θεών του

Ολύμπου είναι αλβανικά, ο Φίλιππος, ο Αλέξανδρος, η Ολυμπιάδα και ο Πύρρος είναι Αλβανοί...

Κι όλα αυτά για να εφευρεθεί μια εθνική αφήγηση, που θα εγείρει τείχη μεταξύ των δύο γειτονικών λαών, αλλά και για να υποστηριχθεί ότι οι Έλληνες της Αλβανίας δεν είναι παρά εκχριστιανισμένοι Αλβανοί!

Με το τέλος των Βαλκανικών Πολέμων 1912-13 και μετά την Συνθήκη των Βερσαλλιών, με την οποία έληξε ο Α' Π.Π, και παρ'ότι ο Ελληνικός Στρατός είχε απελευθερώσει το σύνολο της Ηπείρου κατέχοντας δύο φορές την περιοχή που εκτείνεται από το ύψος των Πρεσπών, ανατολικά, έως και την Χειμάρρα, δυτικά, το τμήμα αυτό της ενιαίας Ηπείρου περιήλθε στο νεοσύστατο Αλβανικό κράτος. Ενώ και η εξέγερση των Ελλήνων το 1914, που οδήγησε στην δημιουργία της Αυτόνομης Πολιτείας της Βορείου Ηπείρου, υπό τον Γεώργιο Χρηστάκη Ζωγράφο, υπήρξε θνησιγενής, καθώς οι πολιτικές ανάγκες της Ελλάδας και οι πιέσεις των Μεγάλων Δυνάμεων, δεν της επέτρεψαν να επενδύσει διπλωματικό κεφάλαιο στην προσπάθεια για την ένωση, αφού προκρίθηκε η ενσωμάτωση στον εθνικό κορμό της Θράκης και των νησιών του Β.Α Αιγαίου.

Στην Βόρειο Ήπειρο, σύμφωνα με την τελευταία επίσημη στατιστική της Οθωμανικής Διοίκησης του 1908, οι Έλληνες ήταν 128.000 και οι Αλβανοί 95.000. Η στατιστική που παρουσίασε ο Ελευθέριος Βενιζέλος το 1919, έκανε λόγο για 112.385 Έλληνες και 82.360 Αλβανούς, ενώ κατά την κυβέρνηση της Αυτόνομης Β. Ηπείρου, οι Έλληνες ήταν 120.209 και οι Αλβανοί 110.677. Τα στοιχεία της Κοινωνίας των Εθνών (Κ.Τ.Ε) το 1922 και μόνο για τις επαρχίες Κορυτσάς (χωρίς το Πόγραδετς), Αργυροκάστρου και Χειμάρρας αναφέρουν 114.078 μουσουλμάνους και 112.163 χριστιανούς ορθόδοξους.

Ο δυναμισμός του ελληνικού στοιχείου στην Ήπειρο προκύπτει ανάγλυφα από τα στοιχεία για την εκπαίδευση καθ'όλη την διάρκεια της Οθωμανοκρατίας.

Είναι ενδεικτικό, ότι σε ολόκληρο το βιλαέτι Ιωαννίνων λειτουργούσαν, το 1878, 530 ελληνικά σχολεία με 20.000 μαθητές και πάνω από 800 δασκάλους. Το 1902 και μόνο στην περιοχή της μετέπειτα Βορείου Ηπείρου, όπως κατέγραψε ο Ιταλός Τζιοβάνι Αμαντόρε Βίργκιλι, τα ελληνικά σχολεία ήταν 373, με 16.391 μαθητές και 535 δασκά-

λους, ενώ την χρονιά ιδρύσεως του Αλβανικού κράτους, το 1913, λειτουργούν 409 ελληνικά σχολεία όλων των βαθμίδων, με πάνω από 22.000 μαθητές. Το πρώτο αλβανικό σχολείο λειτούργησε στο Αργυρόκαστρο το 1908, όταν στην ίδια πόλη το πρώτο ελληνικό σχολείο ιδρύθηκε και λειτούργησε το 1633.

Η ανάγκη για την κατοχύρωση των δικαιωμάτων της Ελληνικής μειο-νότητας στο νεοσύστατο Αλβανικό κράτος αναγνωρίσθηκε, εμμέσως, στην ιδρυτική Συνθήκη του Λονδίνου (17-5-1913), με ειδική αναφορά στο άρθρο 7, αλλά κυρίως με το Πρωτόκολλο της Κέρκυρας της 17ης Μαΐου 1914, το οποίο συνομολογήθηκε μεταξύ της Διεθνούς Επιτροπής Ελέγχου της Αλβανίας και της κυβερνήσεως της Αυτονόμου Πολιτείας της Β. Ηπείρου.

Στο άρθρο 7 αναφέρεται ότι «αι Ορθόδοξοι Χριστιανικά Κοινότητες αναγνωρίζονται Νομικά Πρόσωπα, επίσης ως και αι άλλοι. Διατηρούσι την περιουσίαν των και θα διαθέτουν αυτήν ελευθέρως».

Το άρθρο 8 ρητώς αναφέρει: «Σχολεία. Η εκπαίδευσις είναι ελευθέρα. Εις τα σχολεία των ορθοδόξων Κοινοτήτων η εκπαίδευσις γίνεται ελληνιστί. Εις τας τρεις τάξεις του Δημοτικού μετά της Ελληνικής θα διδάσκεται και η Αλβανική. Αλλ' η θρησκευτική διδασκαλία θα γίνεται αποκλειστικώς ελληνιστί». Ενώ με το άρθρο 9 επιβάλλεται η ισότιμη χρήση «της Ελληνικής και της Αλβανικής γλώσσης ενώπιον όλων των αρχών, συμπεριλαμβανομένων των Δικαστηρίων, ως και των εκλεκτών Συμβουλίων».

Με το ίδιο Πρωτόκολλο αναγνωρίζεται στην Χειμάρρα ειδικό κάθεστώς «ανεξαρτησίας», με Ολλανδό κυβερνήτη, για μια δεκαετία, καθώς οι Χειμαρριώτες είχαν επιτύχει προνόμια επί Οθωμανικής διοίκησης και είχαν αποτινάξει τον οθωμανικό ζυγό, διακηρύσσοντας την ένωση τους με την Ελλάδα, με δικές τους προσπάθειες και χωρίς την επέμβαση του Ελληνικού Στρατού.

Το Πρωτόκολλο της Κέρκυρας «απεδέχθη εξ ολοκλήρου και άνευ όρων ο Ηγεμών της Αλβανίας και η Κυβέρνησις του» ενημέρωνε τον Γ.Χ Ζωγράφο η Διεθνής Επιτροπή Ελέγχου στις 12 Ιουνίου 1914.

Αλλά και με την διμερή Ελληνο-αλβανική συμφωνία της Καπεστίτσας (σ.σ πλησίον της Κρυσταλλοπηγής) στις 15-5-1920, αναγνωρίσθηκε

ότι «το ελληνικό σχολείο και οι εκκλησίες θα λειτουργήσουν ελεύθερα». (άρθρο 2).

Από τα δύο αυτά κείμενα προέκυψε το μειονοτικό ελληνικό ζήτημα στην Αλβανία, όπως και η ανάγκη προστασίας των Ελλήνων στην Βόρειο Ήπειρο με την εφαρμογή των σχετικών διατάξεων-κανόνων του Διεθνούς Δικαίου.

Επιπροσθέτως, στις 2-10-1921, ο Αλβανός εθνικιστής ηγέτης (σ.σ πρωθυπουργός και Αρχιεπίσκοπος κατά διαστήματα) Θεοφάνης Στυλιανός Νόλλης, γνωστός ως Φαν Νόλι, αναγγέλλοντας την είσοδο της χώρας του στην Κ.τ.Ε, ανακοίνωσε και την επίσημη αναγνώριση των Ελλήνων, στον αλβανικό νότο, ως «εθνική και γλωσσική μειονότητα», αναλαμβάνοντας και την υποχρέωση να σεβαστεί ιδιαίτερα το δικαίωμα της θρησκευτικής ελευθερίας και της δημιουργίας και συντήρησης σχολείων κι άλλων φιλανθρωπικών ιδρυμάτων, με ελεύθερη χρήση της γλώσσας τους.

Στις 17-2-1922 το Αλβανικό Κοινοβούλιο επικύρωσε την δήλωση Νόλι και στις 22-7-1922 ο υπουργός Εξωτερικών της Αλβανίας Τζαφέρ Ούπι, δήλωσε στην ΚτΕ, ότι οι μειονότητες στην Αλβανία θα απολαμβάνουν: α) Πλήρη ισότητα σε ό,τι αφορά τα πολιτικά, αστικά και κοινωνικά δικαιώματα, χωρίς διάκριση φυλής, γλώσσας ή θρησκείας, β) εκπαιδευτικά δικαιώματα και γ) ελευθερία στη θρησκεία και την άσκηση θρησκευτικής λατρείας, περιλαμβανομένης και της αλλαγής θρησκευματος.

Πολιτική τρομοκρατίας

Ωστόσο, το Αλβανικό κράτος κατέστησε αμέσως σαφείς τις προθέσεις του περιορίζοντας την αναγνώριση μειονοτικών δικαιωμάτων μόνο σε όσους Έλληνες κατοικούσαν στις περιφέρειες Αργυροκάστρου, Αγίων Σαράντα και σε τρία χωριά της Χειμάρρας-Δρυμάδες, Χειμάρρα και Παλάσσα-αποκλείοντας όσους ζούσαν στην περιφέρεια της Κορυτσάς και τα άλλα τέσσερα χωριά της Χειμάρρας. Μάλιστα, έφθασε στο σημείο να δηλώσει ότι οι Έλληνες δεν ξεπερνούσαν τις 16.000!

Παράλληλα, ασκώντας πολιτική τρομοκρατίας των Ελλήνων επιδίωξε συστηματικά να καταργήσει το ειδικό καθεστώς που είχε αναγνωρισθεί στην Χειμάρρα, προκαλώντας την οργή του Έλληνα πρέσβη Πα-

νουριά, ο οποίος σε τηλεγράφημα του προς το υπουργείο Εξωτερικών στην Αθήνα, στις 5-9-1924, σημείωνε πως είναι τέτοιος «ο επικρατών άκρατος και παράφρων των εθνικιστών σωβινισμός προ του οποίου πάσα λογική και φρόνησις υποχωρεί».

Με διάφορα διοικητικά μέτρα και στο πλαίσιο μιας σχεδιασμένης πολιτικής αφελληνισμού και αφομοίωσης των Βορειοηπειρωτών Ελλήνων, το Αλβανικό κράτος δρομολόγησε και πέτυχε την δραματική μείωση των ελληνικών σχολείων. **Σύμφωνα με τα επίσημα στοιχεία που ετέθησαν υπ' όψη της ΚτΕ η εικόνα ήταν η εξής: 1926: 78 σχολεία, 1927: 68, 1928: 66, 1929: 60, 1930: 63, 1931: 64, 1932: 43, 1933: 10, 1934: 0. Οι δάσκαλοι από 113 το 1926 περιορίσθηκαν το 1933 σε μόλις 11.**

Το Διαρκές Δικαστήριο Διεθνούς Δικαιοσύνης της Χάγης, στο οποίο παρέπεμψε ο Γ.Γ της ΚτΕ την προσφυγή των Ελλήνων της μειονότητας, με την απόφαση του στις 6 Απριλίου 1935, και με ψήφους 8-3, αναγνώρισε το βάσιμο των καταγγελιών και απορρίπτοντας τους αλβανικούς ισχυρισμούς, υποχρέωσε τα Τίρανα σε αλλαγή πολιτικής.

Την ίδια περίοδο, οι αναφορές των Ελλήνων διπλωματών στην Αλβανία βρίθουν περιγραφών για περιστατικά ωμής βίας, αναιτιολόγητων απολύσεων από την δημόσια υπηρεσία και επιβολής αναγκαστικής φορολογίας, με θύματα τους Βορειοηπειρώτες Έλληνες, ενώ το ίδιο συχνές είναι και οι διαβεβαιώσεις των Αλβανών αξιωματούχων, όλων των βαθμίδων, περί των «φιλελληνικών αισθημάτων τους» και της αντίληψης τους ότι η ΕΕΜ είναι παράγων σταθερής φιλίας μεταξύ των δύο χωρών και λαών...

Η ΕΕΜ ήταν η μοναδική εθνική μειονότητα στην Ευρώπη που όχι μόνο δεν συνεργάσθηκε με τους Ιταλούς φασίστες και τους Γερμανούς Ναζί, αλλά αντιθέτως συμμετείχε στα ένοπλα κινήματα αντίστασης της Αλβανίας, καταβάλλοντας βαρύ τίμημα. Οι ιταλο-γερμανικές δυνάμεις κατοχής εκτέλεσαν πάνω από 1.700 Βορειοηπειρώτες κι έκαψαν σχεδόν 6.500 σπίτια. Η προσδοκία των Βορειοηπειρωτών για αυτονομία, μετά το τέλος του Πολέμου, δεν δικαιώθηκε ποτέ, ενώ ακόμη και σήμερα παραμένουν αδιευκρίνιστες οι συνθήκες υπό τις οποίες σκοτώθηκε ο πρωτοκαπετάνιος της βορειοηπειρωτικής αντίστασης Λευτέρης Τάλλιος, ο θρύλος του οποίου έγινε τραγούδι στα δύσκολα χρόνια που ακολούθησαν.

Η αξίωση της Ελλάδας επί της Βορείου Ηπείρου, το 1946 στην Διάσκεψη Ειρήνης στο Παρίσι, παραπέμφθηκε στο Συμβούλιο των Τεσσάρων (ΗΠΑ, Βρετανία, Γαλλία, ΕΣΣΔ), για συζήτηση και λύση μετά την διευθέτηση, αρχικά, του αυστριακού ζητήματος (διευθετήθηκε το 1958) και κατόπιν του γερμανικού (έληξε με την επανένωση των Γερμανιών το 1989-1990).

Υπό το ακραία εθνικιστικό καθεστώς-ο κομμουνισμός ήταν μεταμφίεση- του Ενβέρ Χοτζά, η ΕΕΜ πέρασε του «λιναριού τα πάθη», όπως συνήθιζε να λέει ο ίδιος, για όσα υπέφεραν οι Αλβανοί με το προηγούμενο καθεστώς.

Η μειονοτική περιοχή συρρικνώθηκε, με πλήρη αποκλεισμό της Χειμάρρας, τα ελληνικά απαγορεύθηκε να ομιλούνται εκτός αυτής της περιοχής, στα σχολεία της μειονότητας διδάσκονταν μεταφράσεις μόνο της αλβανικής ιστορίας και πολιτισμού. Το 1945 οι λειτουργικά αναλφάβητοι στην Αλβανία προσέγγισαν το 90%, ενώ στη Βόρεια Ήπειρο μόλις 5%, αλλά η σχέση εισαγωγής στο Πανεπιστήμιο ήταν 1 προς 7 Αλβανούς.

Με διοικητικά μέτρα, πολλοί Βορειοηπειρώτες μεταφέρθηκαν βιαίως σε άλλες περιοχές της Αλβανίας, χάνοντας έτσι τα 'μειονοτικά' τους δικαιώματα, ενώ χιλιάδες γνώρισαν την φρίκη των στρατοπέδων συγκέντρωσης-Σπάκ, Μπάλς, Μπουρέλ- και των γκουλάνγκ καταναγκαστικής εργασίας, διωκόμενοι για τα φρονήματα τους.

Παρακολουθήσεις

Σύμφωνα με στοιχεία της διαβόητης «Σιγκουρίμι», τουλάχιστον 4.000 Βορειοηπειρώτες ήταν μόνιμως υπό παρακολούθηση, ως ύποπτοι για κατασκοπία υπέρ της Ελλάδας.

Με ειδική νομοθεσία επιβλήθηκε αλλαγή στα τοπωνύμια και τις ονομασίες των χωριών και απαγορεύθηκε να δίνονται στα παιδιά χριστιανικά ή ελληνοπρεπή ονόματα. Ενώ, το 1967 καταργήθηκαν επισήμως όλες οι θρησκείες και η Αλβανία κηρύχθηκε «άθεο κράτος», στο οποίο απαγορεύθηκε και η ιδιωτική εκδήλωση θρησκευτικής λατρείας.

Έναντι όλων αυτών, το καθεστώς επιδείκνυε τις μετρημένες στα δάχτυλα περιπτώσεις Ελλήνων της μειονότητας σε θέσεις του καθεστώτος και σε ρόλους διακοσμητικούς.

Την ίδια εποχή, ο Ενβέρ Χότζα γράφει: «Και ημείς έχομεν εις τον τοπον μας μίαν μικράν ελληνικήν Μειονότητα, αλλ'αυτή χαίρει όλων των δικαιωμάτων... ενώ εις το Κόσοβον γίνονται χίλια και μία αθλιότητες».

Κι αυτά όταν το Κόσοβο ήταν αυτόνομη επαρχία στο πλαίσιο της Ομοσπονδιακής Γιουγκοσλαβίας, στην Πρίστινα λειτουργούσε Πανεπιστήμιο με γλώσσα τα αλβανικά και οι Κοσοβάροι είχαν ελεύθερη επικοινωνία με την «Μάννα Αλβανία».

Δεν είναι υπερβολή ότι το επίσημο Αλβανικό κράτος σε σχέση με την ΕΕΜ ακολούθησε, πλην της ανοικτής σφαγής, με πλήρη πιστότητα το πρόγραμμα των Νεότουρκων για την εξάλειψη των μειονοτήτων.

Η πραγματικότητα στο «στρατόπεδο Αλβανία» επισημάνθηκε το 1984 από την Διεθνή Αμνηστία, ενώ τον Μάρτιο του 1987, η Επιτροπή Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων του ΟΗΕ, σχεδόν ομοφώνως-και με τις ψήφους της Σοβιετικής Ένωσης, της Κίνας και της Βουλγαρίας- μετά από ζετή ανακριτική διαδικασία και έρευνα, καταδίκασε την Αλβανία, για εγκλήματα κατά της ανθρωπότητας. Την εποχή εκείνη ο αριθμός των πολιτικών κρατουμένων υπολογιζόταν σε 10.000, εκ των οποίων το 40% ήταν Έλληνες.

Την φρίκη που βίωσαν οι Έλληνες της μειονότητας περιέγραψαν σε Υπόμνημα προς την ΔΑΣΕ (Διάσκεψη Μόσχας 10/9 – 4/10/1991) ο βουλευτής της ΟΜΟΝΟΙΑΣ Θωμάς Μήτσιος και ο Θωμάς Σιάρρας, καθηγητής αγγλικής φιλολογίας στο πανεπιστήμιο Τιράνων, οι οποίοι ως «εκπρόσωποι της Ελληνικής Εθνικής Μειονότητας της Αλβανίας, που αριθμεί σχεδόν 300.000 Αλβανούς υπηκόους» απηύθυναν έκκληση, για «... να διασφαλισθεί η φυσική και πολιτιστική επιβίωση της ΕΕΜ στην πατρώα της γή».

Η μετά Χότζα εποχή

Η πτώση του καθεστώτος Χότζα-Αλία, με μακρόσυρτη διαδικασία που διήρκεσε από το 1989 ως το 1992, η αποδοχή εκ μέρους της νέας Αλβανίας της Τελικής Πράξης του Ελσίνκι κι όλων των ντοκουμέντων της ΔΑΣΕ/ΟΑΣΕ δημιούργησε την βάσιμη ελπίδα, για μια ραγδαία αλλαγή και βελτίωση των όρων διαβίωσης της ΕΕΜ στην γειτονική χώρα. Κι αυτό παρά τα καιρούς επεισόδια στις διμερείς σχέσεις, στην ομαλή εξέλιξη των οποίων παρεμβάλλονται εξωγενείς παράγοντες, αλλά και η

αμφιθυμία της αλβανικής ηγεσίας που ταλαντεύεται μεταξύ της επιλογής να εντάξει την Αλβανία στους δυτικούς πολιτικο-οικονομικούς οργανισμούς ή στον Οργανισμό Ισλαμικής Διάσκεψης...

Η ΕΕΜ αναγνωρίζεται-φραστικά-ως «γέφυρα φιλίας και συνεργασίας» μεταξύ των δύο χωρών, αλλά στην πράξη είναι ο εύκολος απόδιοπομπαίος τράγος στον οποίον φορτώνονται όλες οι δυσκολίες της μετάβασης της Αλβανίας στην νέα εποχή. Ακόμη και «η κρίση των πυραμίδων» το 1997, που λίγο έλειψε να διαλύσει εντελώς την Αλβανία και να την βυθίσει σε έναν αιματηρό εμφύλιο, αποδόθηκε από τον Σάλι Μπερίσα σε «ελληνική συνωμοσία» με μοχλό την μειονότητα. Δεν λείπουν, ακόμη και σήμερα, τα επεισόδια αυταρχικής επιβολής πολιτικών αποφάσεων, με στόχο την διαρπαγή των περιουσιών Ελλήνων της μειονότητας, όπως συμβαίνει στους Αγίους Σαράντα, ενώ η Χειμάρρα εξαιρέθηκε από την επιστροφή των περιουσιών και της γής στους προκομμουνιστικού καθεστώτος ιδιοκτήτες της.

Η αλλαγή των συνθηκών, με την απόκτηση της δυνατότητας των Βορειοηπειρωτών να εγκαθίστανται στην Ελλάδα έχει οδηγήσει σε δραματική μείωση του αριθμού όσων παραμένουν στην Αλβανία. Η τελευταία αλβανική απογραφή έδωσε έναν αριθμό περί τις 58.000 Ελλήνων, ενώ την ίδια στιγμή οι κάτοικοι του Ειδικού Δελτίου Ταυτότητας Ομογενούς, με το οποίο το Ελληνικό κράτος εφοδιάζει τους εξ Αλβανίας ομογενείς ανέρχονται σε σχεδόν 240.000 άτομα.

Ελληνικό σύνδρομο «μεγάλου εξαδέλφου»

Η Ελλάδα, απέναντι στην Αλβανία συμπεριφέρεται με το σύνδρομο του «μεγάλου εξαδέλφου», ο οποίος ανέχεται τις παραξενιές του μικρότερου, γελάει με τις αδέξιες απόπειρες του να αποσπάσει την προσοχή του μεγαλύτερου, υποβαθμίζει τις προκλήσεις από πολιτικές καρικατούρες, τύπου Μπερίσα και Ράμα, που της κουνούν με αλαζονεία και θρασύτητα το δάχτυλο. Καμιά φορά θυμώνει, αλλά πάντα με μια «θεία αφέλεια» συγχωρεί και προτιμά να πείθεται από τις νέες υποσχέσεις, αγνοώντας το παλαιό αλβανικό ρητό, “Ku eshte shpata eshte feja». Δηλαδή, όπου «είναι η σπάθα (η δύναμη) είναι και η πίστη».

Η Ελληνική Εθνική Μειονότητα υπήρξε θύμα της σχεδιασμένης αφομοιωτικής πολιτικής του Αλβανικού κράτους, αλλά και της αδυνα-

μίας της Αθήνας να χαράξει μια συνεπή και με διάρκεια πολιτική προστασίας της. Για πολλά χρόνια η τύχη της ΕΕΜ αφέθηκε να γίνει αντικείμενο της ενασχόλησης εξωθεσμικών κύκλων και παραγόντων, με οδυνηρές συνέπειες για τους Έλληνες της Αλβανίας, το καθεστώς της οποίας ερμήνευε κάθε κίνηση αυτών των παραγόντων ως εκδήλωση του «ελληνικού μεγαλοϊδεατισμού» και αμφισβήτησης της εδαφικής ακεραιότητας της γειτονικής χώρας.

Είναι σαφές ότι στις σημερινές συνθήκες το «Βορειοηπειρωτικό», ως ζήτημα εδαφικής διεκδίκησης, δεν υφίσταται. Ωστόσο, δεν παύει να υφίσταται ως μείζον ζήτημα εφαρμογής, ισχύος και σεβασμού των δικαιωμάτων της Ελληνικής Εθνικής Μειονότητας στην Αλβανία.

Ίσως έτσι δικαιωθεί κι εκείνος ο, τόσο πρόωρα χαμένος, Βορειοηπειρώτης ποιητής, ο Σπύρος Λάγιος που στα πιο μαύρα χρόνια του αλβανικού καθεστώτος, έγραψε: **«Δεν έχουμε χτίσει στους καιρούς /μνημεία βασιλιάδων / ούτε μνημεία αυτοκρατόρων. Εμείς οι αρχαίοι κι οι απλοί/ σηκώσαμε κάτι το δικό μας: σηκώσαμε όρθιο μόνο τον εαυτό μας».**